

La República Txeca Necessita Una Revolució Verda de Vellut

Article by Jakub Patočka, Matěj Moravanský

March 15, 2024

A la Txecoslovàquia comunista, fortament industrialitzada, la revolució democràtica de 1989 va ser també mediambiental, la qual cosa va produir importants resultats en la dècada de 1990. A la República Txeca actual, aquest impuls verd s'ha esgotat: el país és un dels més intensius en carboni de la UE i els oligarques fòssils controlen la majoria dels mitjans de comunicació. Però el canvi pot arribar quan menys se l'espera.

Hi ha pocs exemples més clars de la confusió que regna en la vida pública txeca contemporània que el debat sobre la crisi climàtica. L'economia txeca és una de les més intensives en carboni de la UE, i les emissions per càpita del país són molt pitjors que la mitjana europea, per no parlar de la mundial. Però el debat txec sobre el clima no reflecteix ni la urgència de la qüestió ni la responsabilitat particular que té el país com un dels principals contaminadors del món.

La política governamental txeca té un llarg historial de desatenció a les prioritats mediambientals. El baix nivell de construcció de noves fonts d'energia renovables o l'absència de compromís amb la neutralitat de carboni en la data determinada són només dos exemples. En general, la política climàtica txeca només avança sota la pressió de la UE.

No sempre va anar així. El catastròfic estat del medi ambient va ser una de les principals raons de la deslegitimació del règim comunista abans de la seva caiguda al novembre de

1989. De fet, els grups ecologistes i les seves reivindicacions van ser una part essencial dels moviments que van derrocar els règims comunistes en tot el bloc soviètic. La República Txeca no va ser una excepció.

El catastròfic estat del medi ambient va ser una de les principals raons de la deslegitimació del règim comunista abans de la seva caiguda al novembre de 1989.

Després de la Revolució de Vellut, molts ecologistes van passar a formar part dels governs, i els seus assoliments, com la reducció dels contaminants atmosfèrics posant límits a la mineria del carbó i una major protecció de la naturalesa, figuren entre els èxits indubtables dels canvis posteriors a 1989. La revolució txecoslovaca no sols va ser "de vellut", sinó també verda.

No obstant això, amb poques excepcions, l'interès de la societat txeca per les condicions mediambientals va anar decaient en les noves condicions democràtiques. I en l'actualitat, mostra una profunda ignorància de la crisi climàtica. Quines són les raons d'aquest declivi?

El mantra del productivisme

Tradicionalment el debat polític txec fa molt èmfasi en les capacitats productives del país. Molts polítics promouen grans projectes d'infraestructures com a autopistes, centrals nuclears, mines o fàbriques d'automòbils. Aquesta tendència es remunta al període immediatament posterior a la Revolució Industrial, quan l'Imperi austríac va decidir concentrar gran part de la seva indústria pesant en la seva "perifèria" txeca.

La indústria pesant també era una de les principals prioritats del règim comunista anterior a 1989. De vegades Txecoslovàquia va ser anomenada la "forja del socialisme", ja que produïa una àmplia gamma de béns estratègics i de consum per a tot el bloc soviètic.

Als dirigents del règim comunista els apassionaven les llargues llistes de dades estadístiques sobre el nombre de cotxes i frigorífics produïts, matèries primeres extretes, apartaments construïts, fins i tot tones d'acer i ciment produïdes. Això no va acabar amb la caiguda del Partit Comunista.

El gir neoliberal dels anys 90 -que no era l'ambició original de la revolució de 1989- va prometre treure al país del "endarreriment" socialista i assolir a les economies occidentals. Gairebé tres dècades després que es declarés aquesta ambició, podem descriure-la sense por d'equivocar-nos com un fiasco espectacular.

En la majoria dels indicadors purament econòmics, l'economia txeca no s'ha acostat als resultats d'Europa Occidental. La bretxa és més evident en els àmbits en els quals importa l'eficiència. A més, la diferència de renda entre la República Txeca i la majoria dels països d'Europa Occidental continua sent pràcticament la mateixa que fa trenta anys.

Això no impedeix que pràcticament tots els primers ministres facin promeses de "anivellar-se a Occident". L'actual, Peter Fiala, del partit dretà ODS, no és una excepció. Recentment en una conferència organitzada per les empreses més poderoses del país, va presentar la seva visió que consisteix a realitzar grans inversions en infraestructures, com la construcció de centenars de quilòmetres de noves autopistes o de nous reactors nuclears en la central de Dukovany. Al mateix temps, vol retallar la despesa pública.

Els grans projectes ecològics, com els parcs eòlics o el suport als sistemes energètics comunitaris, també es troben presents en la visió de futur del Primer Ministre, però només per a aconseguir una economia més "moderna" i productiva. La República Txeca ha de ser un país "on valgui la pena viure, invertir, però també viatjar per vacances o estudis", va declarar Fiala en la conferència.

De fet, el país està sotmès a una constant fugida de talent, ja que molts dels joves amb més talent opten per viure en zones més privilegiades d'Europa. I la política d'austeritat, que ha soscavat els pressupostos per a educació, sanitat, cultura i altres àmbits essencials per a una bona qualitat de vida, no pot sinó exacerbar aquesta tendència.

A més, l'oposició autoritària i d'extrema dreta està recollint els fruits de les miops polítiques d'austeritat del Govern. L'escenari més probable ara sembla ser que el país segueixi el camí d'Eslovàquia i Hongria després de les eleccions d'aquí dos anys.

La salvació tecnocràtica

La prioritat concedida al productivisme té l'efecte de minimitzar el debat polític sobre qüestions clau. Els polítics no necessiten donar visions polítiques, només necessiten oferir la millor manera d'augmentar la producció econòmica. En altres paraules, el millor polític és l'expert, algú amb una formació tecnocràtica

que “sap com funcionen les coses”.

*La prioritat concedida al productivisme té l'efecte de
minimitzar el debat polític sobre qüestions clau.*

La tecnocràcia ha influït durant molt de temps a la República Txeca, i tradicionalment s'ha considerat als “experts” com les persones a les quals acudir a la cerca de salvació. Aquesta tendència és potser més forta en la cultura política txeca que en altres llocs; a vegades es descriu als txecs com una “nació d'enginyers”.

El millor exemple d'aquest fenomen és la relació completament irracional de la classe política txeca amb l'energia nuclear. Això té profundes arrels en l'època comunista, quan va néixer la idea de construir una central nuclear per pla quinquennal: els planificadors del partit comunista volien construir una en cada districte important de Txecoslovàquia, deu en total. I la majoria ja havien triat els seus emplaçaments.

Finalment, només dos d'elles es van acabar abans de 1989, i altres dos, una a Eslovàquia i una altra en el sud de Bohèmia, estaven en construcció en el moment de la Revolució de Vellut. Ambdues es van acabar -amb enormes retards i sobre costos- després d'algunes acarnissades batalles i enormes protestes de la societat civil.

Avui, les mateixes estructures tecnocràtiques, el lobby nuclear i els interessos corporatius que van impulsar els projectes en els anys 90 i principis dels 2000 promouen l'energia nuclear amb el pretext que pot ser part de la solució a la crisi climàtica, encara que aquesta idea hagi quedat desacreditada.

Els arguments racionals no són la base més forta en l'actual debat públic txec, especialment quan es tracta de política energètica. La discussió sobre el tema està molt influenciada pels mitjans de comunicació amb vincles directes amb els oligarques fòssils, les grans empreses i les seves estructures corporatives.

L'oligarca Daniel Křetínský, que realitza grans inversions en mines de carbó, centrals elèctriques de carbó i gas i altres infraestructures fòssils, també és propietari de mitjans de comunicació i diaris. És el segon major editor txec després d'un altre oligarca, l'ex Primer Ministre Andrej Babiš, que actualment negocia la venda del seu imperi mediàtic per a complir la nova legislació sobre conflicte d'interessos.

Křetínský controla un dels majors tabloides txecs, Blesk, l'influent setmanari Reflex i diverses emissores de ràdio. A més, d'una de les majors revistes liberals, el setmanari Respekt, així com el diari econòmic més llegit, Hospodářské noviny, són propietat de l'antic empresari de mines de carbó Zdeněk Bakala.

Aquests oligarques tenen gran interès a mantenir l' statu quo, dominat per grans empreses d'energia fòssil o nuclear com EPH, de Daniel Křetínský, i Se.ven de Pavel Tykač, així com l'empresa estatal ČEZ. Les oportunitats per a les empreses més petites i els nous models de producció d'energia basats en recursos sostenibles i en la propietat distribuïda entre diverses comunitats i cooperatives queden lluny en l'horitzó del debat polític txec sobre el clima.

La ciència conservadora

El tercer leitmotiv del debat txec és el peculiar paper exercit pels experts en clima. Els que estan presents en els mitjans de comunicació semblen més preocupats per ser considerats “radicals” que per

la crisi climàtica. Solen ser evasius i sovint resten importància a la relació entre els fenòmens meteorològics extrems i els trastorns

climàtics. Radim Tolasz, un dels experts preferits per gran part dels principals mitjans de comunicació, té fama d'advertir més sovint contra l'"extremisme climàtic" i els "radicals verds" que sobre la crema de combustibles fòssils.

Una altra veu citada amb regularitat és Radan Huth, director del centre de recerca climàtica de l'Acadèmia Txeca de Ciències. És membre actiu del partit governant ODS, que té una llarga tradició de negacionisme climàtic. No obstant això, Huth no és un negacionista declarat. Reconeix l'escalfament global provocat per l'home, però repeteix sovint que les polítiques climàtiques actuals no poden resoldre el canvi climàtic i que la solució passa pel progrés tecnològic i l'adaptació a les condicions meteorològiques extremes. En un país on els oligarques controlen la majoria dels mitjans de comunicació, els arguments de Huth donen suport al statu quo basat en els combustibles fòssils.

Una nova classe verda

Si la República Txeca vol complir els seus compromisos climàtics, és evident que necessita transformacions econòmiques de gran rellevància. Però això no pot ocórrer sense una massa crítica de ciutadans que pressionin perquè aquestes transformacions es produeixin. El canvi és difícil d'aconseguir amb una oligarquia fòssil que controla la major part de la indústria energètica i els mitjans de comunicació, i sense una ciència climàtica clara.

La manca d'un debat informat sobre la transició ecològica i la crisi climàtica també mostra com la injustícia social, l'afebliment de la democràcia i la devastació ecològica estan interrelacionats i no poden resoldre's tret que s'abordin simultàniament. El primer pas necessari és eliminar els interessos dels combustibles fòssils de qualsevol negociació sobre la transformació energètica i la futura política energètica. Aquest és un dels àmbits en els quals la UE està fracassant estrepitosament a l'hora de protegir els interessos dels seus ciutadans.

Per descomptat, la República Txeca també ofereix exemples virtuoses quan es tracta de lluitar pel clima i la democràcia. En els últims anys han sorgit en el moviment climàtic txec noves iniciatives i organitzacions com Re-set i Limity jsme my. Promouen cooperatives i sistemes energètics sostenibles propietat de comunitats locals o municipis, i treballen incansablement per la necessària transformació cap a una societat verda, justa i veritablement democràtica.

*Per a la República Txeca, el camí cap a un futur millor
passa per construir un moviment que s'oposi als
interessos de les empreses de combustibles fòssils i
els oligarques.*

Per a la República Txeca, el camí cap a un futur millor passa per construir un moviment que es resisteixi als interessos de les empreses de combustibles fòssils i els oligarques. El país és un laboratori en el qual podem provar quin futur ens espera. Seguirà liderat

pels oligarques i les corporacions explotadores que es dirigeixen cap a un govern autoritari i, en última instància, cap al desastre, o virarà cap a una democràcia verda, social i participativa?

Jakub Patočka is a journalist, a civic activist and politician. He studied Sociology at Masaryk University in Brno. Between 2003 and 2005, he was a member of the Green Party extended leadership, and since 2013, he is a member of the CSSD party. Currently he is the editor-in-chief at Denik Referendum.

Matěj is a climate reporter for Denik Referendum. He studies political theory and social history at the Faculty of Arts, Charles University. As part of his studies, he focuses on the environmental history of the Giant Mountains and the Jizera Mountains. As one of the members of the University for Climate collective, he helped organize student strikes at colleges and universities in November 2022.

Published March 15, 2024

Article in Catalan

Translation available in Czech, German, English, French, Italian

Published in the *Green European Journal*

Downloaded from <https://www.greeneuropeanjournal.eu/la-republica-txeca-necessita-una-revolucio-verda-de-vellut/>

The Green European Journal offers analysis on current affairs, political ecology and the struggle for an alternative Europe. In print and online, the journal works to create an inclusive, multilingual and independent media space.

Sign up to the newsletter to receive our monthly Editor's Picks.